

891.99

U-91

08 DEC 2010

ՍԿՍՆԱԿ ԸՆԹԵՐՅՈՂԻ
Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն

ՄԿՐՏԻՋ ԱՐՄԵՆ

ՄԵՐԺՎԱԾՆԵՐԻ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

891.99

Ա-91

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
ՅՈՐԾԱԿԱՆ

39993

94.99

2-91

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԵՆ

ՄԵՐԺՎԱԾՆԵՐԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

513

Հ Ս Խ Հ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ Գ 1936

Պատ. խմբ. Սիրառ-
Տեխ. խմբ. 8 հաշվամեջյան
Սրբազրի՛ք՝ 4. Դուռլսամյան

□

Գլավիտի լիազոր Ս-503, պատվեր 548,
Հրատ. 3696, տիրաժ 3000

Պետհրատի տպարան
Յերեվան, II Գնուհի, 4

□

Հանձնված է արտադրության 10 ապրիլի 1936 թ.
Ստորագրված է տպելու 23 ապրիլի 1936 թ.

ԳԻՆԸ 80 ԿՈՊ.

МКРТИЧ АРМЕН
ВСТРЕЧА ОТВЕРЖЕННЫХ
Гиз ССР Армении, Эривань, 1936

Մ Կ Բ Տ Ի 2 Ա Ր Մ Ե Ն

Մ. Արմենը ծնվել է 1906 թ. Լենինականում։
Հայրը յեղել է մանուֆակտուրայի խանութի գործակա-
տար, մայրը կար անող բանվորուհի։ Սովորել է ծը-
խական դպրոցում, ապա մատաֆք գիմնազիայում։

Գրելն սկսել է 1923 թվից։ Առաջին գրվածքը՝
«Անդրկովկաս» վերնագրով բանաստեղծությունը տըպ-
ված է Լենինականի «Բանվոր» թերթում։

Վերջում նա բացառապես գրում է արձակ։ Արմենը
չատ է գրել յերիտասարդության, կոմյերիտականների
կյանքից։ Նրա «Սկսուտ № 89» և «Առաջին պատկոմ-
ները» գրքերը պատկերացնում են պատանիների անց-
կացրած դաժան կյանքը Ամերիկյան վորբանոցներում,
և նրանց կենսուրախ կյանքը պիոներական շարքերում։

Արմենը մեր թեղմնավոր գրողներից է։

1935 թ. լույս տեսավ նրա «Հեղնար աղբյուր»
վեպը։ Բացի հիշվածներից նա հրատարակել է «Գա-
ղաթների յերգը», «Զուրեյդա», «Պատմվածքներ» աղ-
խատությունները և այլն։

Մ Ե Ր Ժ Վ Ա Ծ Ն Ե Ր Ի Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ի Մ Ը

1

Գրագիրն ատամները քշիորելուց և մի քանի անգամ կուշտ զկրտալուց հետո, լեզուն պատաքրեց լնդերով մեկ, հագագ և գրիչը ձեռքն առավ: Հայրս և մայրս, վոր անթարթ նայում էյին նրան, սթափեցին, ժպտացին: Նույնիսկ յես, ութնամյա յերեխա, ընդհատեցի գրքույկներով զբաղվելը, զգալով, վոր հանդիսավոր վայրկյանն արդեն վրա յե հասել:

Գրագիրը գրիչը թաթախեց իմ աչակերտական թանաքամանի մեջ, մոտեցրեց թղթին և նախքան առաջին, Փիգուրավոր տառն այնտեղ դրոշմելը, գրչածայրը մի քանի անգամ Փռփռացրեց թղթի վրա. — կարծես գրիչն ուրուր լիներ, վորը վառեկ փախցնելուց առաջ դեռ մի քիչ ճախրում ե րակի վրա: Հետո հանկարծ, թղթի վրա յերեկաց «խնդրագիր» բառի առաջին տառը՝ գրված ամենավայելուչ ուսերեն ձեռագրով: Սպիտակ, մեծ խնդրա-

Թերթը, վոր լուռ ու անհասկանալի ընկած էր սեղանի վրա, սկսեց ծածկվել սրասկառելի և նույնքան անհասկանալի տողերով:

— Յերեխայի անո՞ւնը, — սրահանջեց գրադիրը քիչ հետո:

Հայրս տվեց իմ անունը: Յե՛վ նույն բուպեյին, իմ գունատ, վոգեվորված դեմքի վրայով անշուշտ մի հանդիսավոր խրտահայտություն անցավ: Առաջին անգամն էր, վոր իմ անունը գրվում էր ռուսերեն, գրվում էր այդքան գեղեցիկ ձեռագրով, այդպիսի նշանավոր թղթի վրա: Վո՛չ, այսորվանից յես այլևս յերեխա չեմ և հարկավոր ե, վոր ինձ մի քիչ ավելի խելոք պահեմ, թեև յես յերբեք աչքի չեմ ընկել հատուկ չարությամբ:

— Բայց, — անկարծակի առաց գրադիրը՝ գործն ավարտելով, — նորից եմ ասում, Գրիգոր ջան. — Լազարյան ձեմարանում ընդունում են միայն և միայն հոգևորականների, բարեգործների և ուրիշ հասարակական գործիչների յերեխաներին... Յեթե տղայիդ չընդունեցին, այդ բանն իմ խնդրագրիս չվերագրես: Յես կյանքումս յայսքան գեղեցիկ վոճեր բանեցրած չունեմ: Իսկ ձեռագիրը՝ այդ արդեն, ինքդ ել ես տեսնում...

Յե՛վ սեղանի վրայից վերցնելով մեծ թերթը, բռնեց հորս քթի առաջ:

— Քանի՞ տարի հետո սրաստանն կստանանք, — անխտա՛հ հարցրեց մայրս:

— Պատասխանը չուտ կդա: Իսկ յերեխային, — յեթե խնդիրը հարգեցին, — կընդունեն հասունանալուց հետո, մի տասը-տասնհինգ տարի անց: Որենքն այդպես ե...

Մայրս ջերմեռանդ հայացքով, նայեց առաստաղին:

Յես նույնպես նայեցի:

2

Պատասխանն ստացվեց ութ ամիս հետո:

Մայրս, վոր տանը լվացք էր անում, անորոշ նայեց փոստատարի դեմքին, կարծես կապածելով, վոր նրան հայտնի յե ծրարի պարունակությունը, ապա չհամարձակվելով թաց մատներով վերցնել նվիրական ծրարը, ձայն տվեց ինձ: Յես դուրս վազեցի և ծրարը վերցրի:

Փոստատարը գնաց:

— Բայց անե՞մ, մայրիկ, — հարցրի յես անհամբերությամբ:

— Աման, ասածու սիրուն, ձեռք չառա: Քու ի՞նչ գործդ ե... Գնա հորդ ասա, թող դա...

Յես դուրս թռա և գլխապատառ վազեցի խանութ, ուր աշխատում էր հայրս: Ներս մտնելիս տեսա, վոր նա զբաղված է: Նա նույնպես,

տեսաւ ինձ, բայց ուշադրութիւն չդարձրեց։
Վաճառատեղանի մոտ խոնաված գնորդներէից ա-
մեն մեկը մի բան եր ուզում.—վորը դէյրացու,
վորը «չամաշուրի» կտոր, վորը մահուդ, վորն
«ամերիքան»... Հայրս իր ոգնականի հետ հա-
զիւ էր հասցնում՝ դարականերից իջեցնել ցան-
կացած կտորը։

— Արի տեսնեմ ինչո՞ւ յես յեկել—լսեցի
հանկարծ խանութի տիրոջ,—Ափոյենց Հով-
հաննես աղայի ձայնը դրամարկղից։

Յես մոտեցաւ։ Նա հերթական գնորդից բա-
տացաւ փողը, հաշվեց, մատներով խփեց ինչ-
վոր կոճակներէ, պտտացրեց ինչ վոր կոթ,
լուրջ ու գործունայ չխչխկաց, գնդղնդաց
փայլուն, ամտոճատ դրամարկղը և չեկր դուրս
նետեց։

— Լազարյան ձեմարանից Դամակ ենք ստա-
ցել.—հայտնեցի յես։

Հովհաննես աղան, վոր պատգաստւում եր
նորից պտտացնել փայլուն մեքենայի կոթը,
ապշած հայացքով նայեց ինձ։

— Լազարյան ձեմարանի՞ց...։

— Այո։ Իմ մասին գիտե՞մ եյինք տվել...

Նա յայլես մոչինչ չտաց և անցաւ իր գոր-
ծին։ Յերբ հաճախորդները սակավացան, յես
մոտեցաւ հորս և ականջին տաացի նորութիւ-
նը։ Հայրս անմիջապէս դուրս յեկաւ վաճառա-
տեղանի յետեից։

— Հովհաննես աղա, Մոսկվայից...

— Գիտեմ,— ընդհատեց նա.— տղադ ա-
սաւ։ Գնա, բայց շուտ արի։—Ապա, յերբ մենք
արդեն դուրս եյինք գալիս, նա, վատ թաղ-
ցած հեղնանքով, ավելացրեց.— Մեծ գործե-
րս բռնում, Գրիգոր։ Իմ տղաս Լազարյան
ձեմարանի մասին չի ել մտածում, բայց
դու...

Հայրս հարգալիւր կանգ առաւ՝ ջարուհա-
կութիւնը լսելու, բայց վորովհետեւ չարու-
նակութիւնը չեղաւ, նա նորից քայլեց։

— Դու գնա տուն, յես գրագրին վերցնեմ
գամ,—տաց նա ճանապարհին։

3

Գրագիրը ծրարը ձեռքն առաւ, տնտղեց,
հետո բռնեց յաչքերի դիմաց և գտաւ նրա դա-
տարկ սրունդը։ Գրականից հանեց գրչահատ
դանակը, բացեց, զգուշությամբ կտրեց ծրա-
րը։ Հայրս գործից շտապ տուն յեկած, մայրս
վացքը կիսատ թողած և վեր քշտած թեւե-
րով, յես սրտատրոփ ու կարմրած դեմքով,
սպասում եյինք իմ ճակատագրի բացվելուն։

Գրագիրը բութն ու ցուցամատն զգուշու-
թյամբ կոխեց ծրարի մեջ, հանեց թուղթը,
բաց յարեց։

Մեր խնդրագիրն եր։ Յես եյին ուղար-
կել...

Գրագիրը թուղթը թեք բռնեց և կարդաց նրա ծայրին կարմիր թանաքով արված մակագրութիւնը.

— Մերժված ե: Մոսկվա, այսինչ ամի, ի ձեմարանս Լազարյան...

Հայրս նստեց:

Տիրեց խոր լռութիւն:

Իմ աչքերս լցվեցին վերալորանքի դառն արցունքներով:

— Բոլորովին չեն ընդունում, — հարցրեց մայրս:

Գրագիրը նորից կարդաց.

— Մերժված ե: Մոսկվա, այսինչ ամի, ի ձեմարանս...

— Ե՛հ, յես ուշացա, դնամ, — ասաց հայրս ու վեր կացավ:

Յես գգացի, վոր այլևս անպետք են թե դիմումը, թե ձեղքված ծրարը: Դիմումն ինձ հարկավոր չեր. — Լսյա՜տեղ իմ հասցեյին վատ բան կար գրված: Իսկ ծրարը, վոր ընկած էր սեղանին, յես խփույն վերցրի:

Հայրս մոտեցավ ինձ, գլուխս չոյեց.

— Ճակատագիրդ էր, բախա ջան...

Հեկեկոցս զսպած, յես ձեռքումս չուռ ու մուռ եյի տալիս ծրարը: Յեմ հանկարծ, նրա միջից, սահեց ու ընկավ հատակին մի փոքրիկ, շատ փոքրիկ թղթի կտոր: Յես վայրկենապես կռացա, վերցրի, նայեցի...

— Ի՞նչ բան է, — արագ դեպի ինձ յեկան հայրս ու մայրս:

Լուսանկար էր. — ինձ նման մի փոքրիկ տղայի փոքրիկ լուսանկար:

Հայրս խլեց նայեց:

— Ռուս է, — ասաց նա:

— Ռուս է, — հաստատեց գրագիրը:

Ծնողներս հարցական նայեցին նրան:

— Սխալմամբ են ուղարկել, — բացատրեց գրագիրը, — խառնել են: Ուրիշ խնդրագրի մեջ ե գրված յեղել:

— Ուրեմն սովորաբար խնդրագրի հետ նըկա՞ր ել են ուղարկում:

— Այդպես է յերևում, — ծամծմեց գրագիրը:

Մայրս գունատուեց.

— Բա մենք ինչու չուղարկեցինք... Զլինի՞ր դրա համար են մերժել...

Գրագիրը ներողամիտ ժպտաց և ցույց տալով ձեռքումս բռնած լուսանկարը, հարցրեց.

— Ապա սրա՞ն ինչու համար են մերժել: Լուսանկարը վոչ մի դեր չունի: Մարդու ծագումն ու դիրքը իր լուսանկարն է: Ախր յես ձեզ դեռ այն ժամանակ ասացի...

Նա, հորս հետ միասին դուրս յեկավ: Իսկ մայրս, լվացքը մոռանալով, անմիջապես նըստեց և դառն արտասուեց...

Քա՛նի տարի շարունակ, քա՛նի-քա՛նի անգամ յես նայում եյի իմ բախտակցի փոքրիկ լուսանկարին և տխուր մտածում — քեզ ել են մերժել, իմ անձանոթ, հեռու ընկեր... Քո խնդրագրի վրա նույնպես, դեռ հազիվ կարդացած, կարմիր թանաքով խաղմզել են համառոտ մակագրությունը: Յեվ քեզ վերադարձրնելիս, քո խնդրագրի հետ նույնպես, յերեւի ուղարկել են մի անձանոթ բախտակցի լուսանկար...

Քա՛նի-քա՛նի անգամ, յերբ դպրոցից ինձ տուն եյին ուղարկում՝ թոշակը վճարած չլինելու համար և յես, սենյակի մի անկյունը քաշված, ինձ զգում եյի վորբ ու մենակ ամբողջ աշխարհում, — այդ փոքրիկ լուսանկարը դալիս եր հիշեցնելու, վոր յես սխալվում եմ, վոր աշխտեղ նույնպես, այն անձանոթ հեռվում, կա ինձ նման մերժված մի բախտընկեր: Յեվ նրանից բացի, կան հազարներ ինձ նման, նրա նման...

Մի որ հանկարծ, հայրս ինձ հարցրեց.
— Իվանդ ի՞նչ արիր:

— Պահել եմ, — ասացի յես, և այդ որվանից, անսնուն լուսանկարն ունեցավ իր անունը: Այդ որվանից, յես իմ մենակ բոլորներին նրա հետ խոսելիս, գիմում եյի նրան Իվան անունով: Անցան տարիներ, յես բոլորովին մո-

ռացա հորս հարցն ու իմ պատասխանը և ինձ համար մնաց հանելուկ, թե յես վո՞րտեղից գիտեմ այդ ուս տղայի անունը: Հայրս մեռել եր. — նրան հարցնել չեյի կարող: Մայրս, վշտերից պառաված, մոռացել եր անցյալի բոլոր մանրամասնությունները: Միայն վերջերում, յերբ յես արդեն սովորել եյի ուսերեն լեզուն և արդեն գիտեյի, վոր «Իվանը» ուսի հոմանիշ անունն է, յես հանկարծ հիշեցի ամբողջ պատմությունը: Յեվ նորից, իմ տնեսանելի, բայց սիրելի ընկերը կորավ այն հազարանուն Իվանի ծովի մեջ, վորբ տարածված եր Վլադիվոստոկից — Ռոստով, Արխանգելսկից — Որենբուրգ... Այժմ, յերբ փոխվել եր թե իմ և թե նրա բախտը, յես բուն ցանկություն ունեյի տեսնել նրան, ցույց տալ լուսանկարը, խոսել նրա հետ իմ և իր տխուր մանկության մասին...

5

Յերբ սրանից հինգ տարի առաջ Մոսկվան ինձ ել ընդունեց իր հարյուր հազարավոր ուսանողների շարքը, յերբ ուսանող դարձա իմ սիրած ինստիտուտում, — յես հաճախ եյի նայում ընկերներին դեմքերին՝ «Իվանին» գտնելու հույսով: Յես գիտեյի, յես կասկած անգամ չունեյի, վոր նա աշխտեղ եր, նույն քաղաքում, գուցե և մեր ինստիտուտում, գուցե և նստած եր իմ կողքին: Առաջին ա-

միաներին, դեռ պարզ ու միամիտ, յես հա-
ճախ եյի պատմում իմ ուսու ընկերներին Լա-
զարյան ձեմարանի պատմութիւնը, հուսա-
լով, թե կգտնեմ նրան, իմ վաղեմի բախտա-
կցին: Նրանք նույնպես, իրենց հերթին, պատ-
մում եյին իրենց կյանքի տխուր պատմու-
թիւնները, բայց Լազարյան ձեմարանի մեր-
ժված յերեւելան նրանց մեջ չկար...

Հետո սակայն, յես դիմի ընկա, վոր ան-
հընար ե, վոր յես չեմ կարող գտնել մեն մի
հատիկ «Իվանին» բովանդակ Խորհրդային
Միութեան մեծ ովկիանոսի մեջ... Յեղավ մի
վայրկյան, յերբ յես տխրեցի այդ բանի հա-
մար: Իսկ հետո, յերբ մտածեցի, իմ ժպիտս
յեկավ իմ միամիտ տխրութեան վրա: Իվանը,
իմ մանկութեան բախտընկերը, ի հարկե, այդ-
տեղ եր, — Մոսկվայի, Լենինգրադի, Խարկովի,
Տաշքենդի, Թիֆլիսի, Յերևանի ինստիտուտ-
ներում: Նա նստած եր իմ կողքին, Ահմադ-
ների, Վալիկոնների, մյուսների կողքին: Մեր
բոլորի, բոլորի ճակատի վրա, մի ժամանակ
գրված եր յեղել. — մերժված ե, — և յայժմ
ջնջվել եր այդ ճակատագիրը: Մոսկվայում,
Մինսկում, Բաղդում, Յերևանում, նույնիսկ
ամենախորրիկ ավանների ու գյուղերի տարրա-
կան դպրոցներում, մենք, մեծ ովկիանոսի բո-
լոր մերժվածներս, արդեն հանդիպել եյինք
իրար...

Կ Ա Ր Տ Ո Ֆ Ի Լ

Յերբ բանլորական մատակարարման վնա-
սարարները բռնվեցին, յես ուսանում եյի Մոս-
կվայում: Մեր ամբողջ ինստիտուտը հուզ-
ված եր անամոթ վոճրագործութեան առթիւ
և վողջ աշխատալորութեան հետ միասին՝ պա-
հանջում եր խիստ պատիժ հանցագործներին:
Ամեն առավոտ մենք կարդում եյինք «Պրաւ-
դան» և զայրութով լցվում նոր հայտնաբեր-
ված փաստերի հանդեպ: Շատ բան, վոր մին-
չեւ այդ մեզ համար պարզ չեր, դարձավ հը-
տակ ու հասկանալի: Մենք իմացանք, թե ին-
չու եյին կուտակվում շուտ փչացող մթերք-
ները Մոսկվայի կայարաններում և ինչու նո-
բանոր վազոններով շարունակում եյին դաշ
կաղամբն ու կարտոֆիլը, կանաչին ու միր-
գը: Չպատրաստելով պահեստներ ու մանան-
ներ, վնասարարներն անընդհատ կոնվեյերով
մայրաքաղաք եյին լցնում այդ բոլորը՝ չդա-

տարկված վագոնների մեջ նեխացնելու համար...

Ու մի յերեկո, մեր վրդովմունքը, վոր թափառում էր յերսիկներում, գտավ իր արտահայտությունը:

— Գնանք, — սկսեց բղավել մի ուսանող՝ միջանցքում, — գնանք դատարկենք բարձած վագոնները, վորպեսզի մեր թշնամիները չուրախանան: Շտապ դատարկել բոլոր վագոնները՝ վեր ե բանվորների ուժերից...

Մի քանի հոգի գնացին բջիջ՝ քարտուղարին հայտնելու մեր ցանկությունը: Դիրեկտորի մեղ ազատեց վերջին գառախոսությունից, խոսք առնելով, վոր այդ չի անդրադառնա մեր փաղվա վրա:

Մեզանից մի քանիսն իսկույն ցրվեցին հանրակացարանները՝ այնտեղ գտնվող ուսանողներին տեղեկացնելու: Մենք յենթադրում էինք, վոր ուսանողության գոնե կեսը կհավաքվի: Սակայն մենք սխալվել եյինք: Վորոշումն ընդունելուց կես ժամ անց՝ հավաքվեցին համարյա բոլորը: Բացակայում էին միայն մի քանիսը, վորոնք այնպիսիներն էյին, վոր յեթե հանկարծ գային, մենք անչափ պիտի զարմանայինք: Դրսում սլանում էյին հարյուրավոր տրամվայները և փչում էր աշնանավերջի կտրող՝ քամին: Յերգելով մեր անխուսափելի ինտերնացիոնալը, մենք դուրս յե-

լանք պայքարի՝ հանուն անարածույճ կարտոֆիլի և հասարակ կադամբի:

Յերկաթապատ մի դուռ մեր ինտիմությունի հանդեպ՝ շարունակ գրաւում էր մեր ուշադրությունը. — նա միշտ փակ էր: Ու միայն այդ յերեկո պարզվեց նրա գաղտնիքը, յերբ մենք ուղեւորվեցինք դեպի ապրանքային կայարաններից մեկը: Այդ դարպասի յետևից ձգվում էր ամենակարճ ճանապարհը դեպի այնտեղ:

Խուռն հորձանքով մենք ներս մտանք: Նեղ պատերի միջև սեղմված՝ մենք հորդեցինք դեպի աշխատանքի և հերոսության վայրը: Մենք քայլում էյինք և զգում, վոր մեր յեռանդի դիմաց բեռնաթափ կլինեն բոլոր վագոնները: Մենք յերգում էյինք և հարձակվում:

Յերբ տեղ հասանք՝ մեղ արդեն կանխել էր մի այլ ինտիմություն: Սակայն աշխատանք չառ էր մնացել թե մեղ և թե մեր կրկնակի թվի համար: Ոգտագործելով այնտեղ գտնվողների փորձը, մենք նույնպես գուլգերի բաժանվեցինք և ցրվեցինք վագոնները: Մեկը պետք է կարտոֆիլը լցներ պարկի մեջ, իսկ մյուսը շալակեր և տաներ պահեստ: Թիտկները ձեռքերին՝ աղջիկները լցնում էյին պարկը՝ պարկի յետևից և տղաները կրում էյին այն: Դիտելով աշխատանքի յեն հանկարծ զգացի,

վոր մենակ եմ և անդործ: Արադ անցա վազո-
նաչարի յերկայնքով, բայց վոչ վոք չուզեց
ընդունել ինձ: «Ընկեր գտիր»,—բղավում եյին
ներսք և հայտնում, վոր իրենք յազատ չեն:
Վերադառնալիս, մի անմարդ վազոնի խավա-
րում յես տեսա յերկու պլպլացող կետեր: Ներս
ցատկեցի: Մարդ եր: Յերևի պրոֆեսոր:

—Յեկա՞ր,—ասաց նա, կարծես սպասում
եր ինձ.—յես մի լավ ընկեր ունեյի, բայց սրի-
կան անցավ հարևան վազոնը: Այնտեղ աղջիկ
է աշխատում: Դե, իհարկե, աղջկա ընկերակ-
ցութիւնն ամեն դեպքում գերադասելի յէ քա-
ռասունհինգամյա տղամարդուց:

Յես սրտանց ծիծաղեցի և վերցրի պարկը:
—Պրոֆեսոր ես:

—Վոչ,— պատասխանեց նա:

Յերբ վերադարձա պահեստից, նա մ'յուս
պարկն արդեն լցրել եր: Շալակեցի և նախքան
գնալը՝ հարցրի.

—Դու կարտոֆիլ սիրու՞մ ես:

—Շա՛տ,— յերկարացրեց նա այդ բառը՝
աչքերը փակելով:

Յես նորից ծիծաղեցի և ասացի.

—Շատապէս ես յերևում...

—Ինչ ճիշտ է՝ ճիշտ է—Ժպտաց նա,— ու-
տել սիրում եմ:

—Սուպի մե՞ջ,— գրգռեցի նրա ախորժա-
կը:

—Ձե, ինչու՞, կարելի յէ նաև տապալած
ձևով:— Բայց հանկարծ, կարծես սթափվելով,
հրահանգեց.— շատ մի խոսիր, տա՛ր:

Այս անգամին յես շուտ վերադարձա: Նա
պարկը դեռ չեր լցրել: Ու մինչդեռ նա գործը
կավարտեր, յես շարունակեցի ընդահատված
խոսակցութիւնը.

—Տեսնում ես սրիկաներին: Ուզում եյին
մեզ սոված թողնել: Դրանց մեկ առ մեկ խփել
է հարկավոր...:

—Ինչո՞ւ, կարելի յէ նաև յերկ-յերկու
խփել,— կատակեց նա.— դնդակ չփչացնելու
համար այդպես ավելի հարմար է: Դե վեր-
ցրու: Հո ծանր չի՞...

Յես չպատասխանեցի: Յես զայրացած եյի
մնասարարների վրա: Վերցրի պարկը և քա-
լեցի: Ճանապարհը մութն եր և տեղ-տեղ՝ ցե-
խոտ: Զգուշանալով, վոր չսայթաքվեմ, յես
հասա պահեստի դռանը: Վար դրի բռնս, վեր-
ցրի մի դատարկված սխարկ և քայլեցի: Վա-
զոնի մոտ մի քիչ կանգ առա՝ հանգստանալու
համար: Շարունակեցի հարցութիւնը:

—Կուսակցակա՞ն ես:

—Այո:

—Հի՞ն:

—Հին:

Նայեցի նրա ակնոցներին:

—Խո ոպորտունիստ չե՞ս:

—Վոչ,—պատասխանեց նա,—ոպորտունիստ չեմ:

Յես ամբարցրի դոտիս և թքելով Կաթին մեջ ու չփելով նրանք իրար, պարկը վերցրի:

—Ձախ ե՞լ չես:

—Ձախ ել չեմ,—լսեցի նրա ձայնն իմ յետևից: Բավական հոգնեւ եյի: Յերբ վերադարձաւ և արագ շնչում եյի, նա նայեց ինձ և ցատկեց ներքեւ:

—Հիմի ել յես կշալակեմ:

—Կարող ես վոր: Ախր դու արդեն...

Նա չեղոյեց վոր չարունակեմ:

—Այդ դու յես՝ «արդեն»: Յես դեռ «արդեն» չեմ:

—Դե լա՛վ, մի նեղանա,—ծիծաղեցրի յես և նրան կոտր գցելու համար մինչև պըտունդները լիքը լցրի պարկը:

Ակնոցաւորը, վոր լուռ հետևում եր իմ շարժումներին հանգիստ ձայնով առաջարկեց.

—Միայն մի փոքր տեղ թող՝ բռնելու համար, իսկ մնացածի համար, չորհակալութուն:

Յես յես գցեցի մի քանի փոքր կարտոֆիլ և պարկը հրեցի նրա մեջքին: Նա բեռը տարավ աշակես, ինչպես ղիմացկուն ձի:

—Իհարկե կտանես,—բղավեցի յես նրա յետևից.—դու հինգ փթից ավել ես:

Յես լցրեցի մյուս պարկը: Կարտոֆիլը վազոնի մեջ՝ զգալիորեն պակասել եր: Ինձ աշակես եր թվում, թե մենք բոլորից լավ ենք աշխատում: Վազոնի մոտ, կիսախավարի մեջ նորից պլպլացին ընկերոջս ակնոցները:

—Լցրե՞լ ես: Ասրես: Բայց յես ավել չեմ:

—Ինչի՞ց ավել չես:

—Հինգ փթից: Հենց յերեկ կշալակել եմ: Նա ձեռքը տարավ ծոցի գրպանը և դուրս հանեց աշտեղից թղթի փոքր մի կտոր:—Կարգա:

Նրա ձայնի մեջ բողոք կար իմ դեմ: Յես վառեցի լուցկին և կարգացի: Մարդը ձիւն եր ասում:

—Դե պարկը տուր,—ասաց նա հանդարտացած:

Վեցերորդ անգամ վերադառնալիս, նա թռավ վազոնի մեջ:

—Ել չեմ կարող: Վար իջիր, սիրելիս:

Յես ներքեւ իջա:

—Դու հա՞յ ես,—հարցրեց հանկարծ:

—Այո:

Յես ձեռքերս մեկնեցի՝ պարկը շալակելու համար: Բայց նա՝ դեռ չավեց: Բռն եր ուզում ասել:

—Ի՞նչպես եք ապրում:

— Հիմա վոչինչ, լավ ենք: Դե պարկը տուր:

— Լավ յեղեք, սիրելիս,— մրմնջաց նա քաղցր տոնով.— Թող բոլոր աշխատավորները լավ լինեն: Յերբ կվերադառնաս Հայաստան, պատմիր յայս ամենն աշխտեղ և բոլոր ուժերդ նվիրիր սոցիալիզմի գործին: Հասկանո՞ւմ ես, բոլոր ուժերդ: Քեզ լավ պահիր, վոր չըհյուժվես և բոլոր ուժերդ... Դե վերցրու պարկը, ուշ ե...

Յես գնացի: Պահեստն արդեն լցվել էր: Այժմ կարտոֆիլը պետք էր տեղափոխել հարևան շենքը: Յես քայլերս ուղղեցի աշխտեղ և վերադարձի ճանապարհին հետաքրքրվեցի.— չե՞ն ավարտել ուրիշները մեզանից առաջ: Սակայն վոչվոք ազատ կանգնած չեր և բոլոր վագոնների մեջ մարդիկ կային:

Նոր պարկը չալակելով՝ յես սկսեցի մտածել ակնոցավորի խոսքերի վրա: Ծիշտ ես առում նա: Մեզ հարկավոր ե շատ բան իմանալ և շատ բան անել: Իմ յերկրին հարկավոր են կրթված մարդիկ: Մարդիկ՝ վորոնք կըրթվել են «կապիտալի» վրա և կարտոֆիլի պարկի տակ...

— Զե՞ս մըսում,— հարցրեց ակնոցավորն ինձ.— ձեզ մոտ հիմա այնքա՞ն տաք ե: Յերևի սովոր չես ցրտի:

— Կսովորեմ,— բացականչեցի յես.— Ա-

րիստոկրատ չեմ: Շոք ել եմ տեսել, ցուրտ ել...

Յերբ վերադառնալիս լսեցի Թիալի գրող գոցը վագոնի հատակին, ուրախ հարցրի.

— Վերջացրի՞նք:

— Այո,— պատասխանեց նա: Այս մի քանի հատն ել տար: Համենայն դեպս՝ յերկու կիլո կլինի: Ափսոս ե...

— Վերադարձի ճանապարհին յես բավական ուշացա: Ինձ հանդիպեց մի ծանոթ ուսանողուհի և մենք սկսեցինք մտքեր փոխանակել լուսնի ու քաղաքատնտեսության մասին: Հետո նա ինձանից վերցրեց հետևյալ որվա դապախոսությունների ցուցակը և մենք բաժանվեցինք: Վագոնների մեջ բոլորն արդեն վերջացրել էին աշխատանքները և ուրախ պրուցում էին: Յես մոտեցա իմ վագոնին: Ընկերս նստել էր մի արկղի վրա և ծխում էր: Յես դեռ հազիվ էյի բացել բերանս՝ խոսելու համար, յերբ մի ուսանող կողքներիցս անցնելով, շտապ բացականչեց:

— Հավաքվեցեք պլատֆորմի վրա Թոուցիկ միտինգի:

Յես ու ընկերս արագ դնացինք: Բոլորը խիտ հավաքվել էին աշխտեղ և սպասում էին: Մի քանի հոգի դատարկ արկղներից շտապ ամբիոն էին պատրաստում: Յես առաջ խցկվեցի և ընկերս՝ իմ յետևից: Հետո

առաջանալն այլևս անհնար դարձավ և մենք
կանգ առանք։ Սրկիչների վրայից մի ուսանող
բղավեց։

— Թոռուցիկ միտինգը հայտարարվում է
բացված։ Ձայնը տրվում է ընկեր աշխնչին...

Յեվ այստեղ, նա տվեց մի մեծ ղեկա-
վարի անուն։

Նրա բառերը խլացան միահամուռ ու-
ռայի և ծափերի մեջ։ Բոլորը կանգնեցին մատ-
ների ծայրերին՝ հռետորին տեսնելու համար։
Իսկ ընկերս, փորձեց նույնիսկ առաջ անցնել։

— Կանգնիր, այստեղից ել կտեսնենք, —
առաջարկեցի յես։

— Չե, — ժպտաց նա հանցավոր. — յես
պիտի գնամ...

— Ինչո՞ւ յես գնում։

Նա սիրալիր ծիծաղեց։

— Սխր հռետորը յես եմ։

470

ԳԻՆԸ ՅՕ ԿՈՊ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0313433

22129